

Institutiones Theologicae Ad Usum Seminariorum

Simonnet, Edmond

Venetiis, 1731

Art. 9. Solvuntur objectiones.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83594](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83594)

que & ipsum Filium comprehendit Eusebius, Deus est universi, adeoque & ipsius Filii. Maximus est Deus; supremus est Deus: maximus autem & supremus parem non admittit; ac proinde unus & solus est Deus, ex quo omnia, & per quem omnia.

Filius verò, juxta eundem, Patris est opificium, fabricatio, administer, instrumentum vivens, artificialis regula, primogenitus omnis creaturæ, hoc est, à solo Patre ante alia omnia, quæ condita sunt, productus: Pater enim, qui solus suapte natura bonus, cuique soli essentialiter adeoque necessario existere competit, cum libero voluntatis suæ consilio vellet pluribus impertiri divitiarum suarum thesauros, & jamjam omnem rationalem creaturam esset producturus, judicavit unum totius opificii dispensatorem creandum esse, eundemque & ducem & regem & caput universi præficiendum. Hic Patris Filius dicitur, tum quia solus à solo Patre productus est, non quidem naturali necessitate, sed ex libera voluntatis determinatione, neque ab æterno, sed paulò ante tempora & secula omnia, quæ cum aliarum creaturarum productione cæperunt, tum quia ob excellentissimam perfectionum divinarum participationem, simillima quædam est Patris effigies externa, infinitis tamen partibus prototypo minor, ab eoque discrepans.

Denique juxta eundem Eusebium, Spiritus sanctus verbis illis Scripturæ, *Dixit Dominus Domino meo, &c.* duplicem Dominum agnoscit: unum immediatum, nempe Filium, à quo immediatè productus est; & alterum mediatum ac supremum, nempe Patrem, qui universorum Dominus est, quia omnia condidit, Filium quidem per se solum, cætera verò per Filium, ut instrumentum, & administrum, qui Patri dat operam, & omnia quæ sunt facit, ut sint, eademque disponit.

Confirm. 2. Ex libris de Ecclesiastica Theologia, contra Marcellum Ancyranum, post Nicænam Synodum exaratis. Nam lib. 1. cap. 11. sic loquitur. *Sciatis oportet, quod utcumque licet Filium profiteamur Deum, unus tamen, nostra sententia, Deus sit: ille nimirum qui solus principia caret, qui ingenuus, qui propriam à se possidet divinitatem, qui ipsi insuper Filio existendi causam, & taliter existendi dedit. Per quem & ipsum se Filius constituitur vivere... quam ob causam nostrum ille Deum esse docet Patrem, atque suum Deum... Sed & caput quoque Filii esse Deum docet Apostolus... Cum verò unicum sit principium, caput etiam unicum sit, quomodo fiet, ut sint duo Dii, & non unus, nempe ille solus, qui nullum se superiorem habeat: cui nullus alius causam subsistendi contulit? qui, ut suum peculium quoddam, deitatem imprincipiatam & ingeneratam cum monarchica potestate suprema possidens, Filium participem fecit suæ vitæ & divinitatis, suam omnia subiecta ei tradidit, &c. cui obtemperans unigenitus Filius, semetipsum exinanivit... quem precibus interpellat, cui obedit, cui gratias agit; quem solum unicum verum Deum credere nos docet; quem se majorem proficitur, quemque adhuc super omnia, suum quoque Deum esse, nos omnes, & singulos scire voluit.*

Et lib. 2. c. 7. hæc habet: *Neque necesse est cum duos Deos fateri, qui duas admiserit hypostasas. Nam neque illas honore pares ponimus, neque ambas principio carentes, aut ingenuas: sed unam ex illis ingenuam, sine principia existentem; alteram verò genitam, & Patrem sui ipsius principium possidentem. Quam ob rem & ipse Filius, Deum suum docet esse Patrem suum... Quocirca unus Deus apud Ecclesiam prædicatur, Filii Pater. Filius autem, quando cum Patre comparatur, non jam Patris ipsius Deus dicitur, sed Filius unigenitus... Honorat, adorat, & veneratur suum Patrem, Deum eum & ipsius Deum inscribens... Quibus omnibus ostendit se alium à Patre, & paternam gloriam majorem insinuat esse, cum se ab illo missum dicat, &c.*

Quòd autem his locis Eusebius de Filio, non secundum humanitatem assumptam, sed secundum essentiam propriam loquatur, manifestum ex eo est,

Simonet Theol. Tom. I.

quòd hic probet Patris & Filii non unam esse hypostasim, sed duas, neque tamen inde sequi duos esse Deos. Itaque, juxta Eusebium, Pater non solum noster est Deus, sed etiam Fili, qui ei obedit, preces offert, gratias agit; quem honorat, adorat, veneratur; quem se majorem proficitur; cui se gloria imparem insinuat; quem solum unicum verum Deum credere nos docet.

Item, juxta Eusebium, quamvis Patris & Filii duæ ac distinctæ asserantur hypostasas, & uterque dicatur & sit Deus, non tamen asseruntur duo Dii, non quia una & eadem utriusque est essentia seu substantia, sed quia unus est Deus improductus, alter productus, & ita unus est Deus per essentiam, alter verò per participationem tantum; unus est Deus supremus & maximus, inferior alter & minor; unus est Deus verè & propriè, quia, ut suum peculium quoddam, deitatem imprincipiatam & ingeneratam cum monarchica potestate suprema possidet; alter verò non est Deus, nisi larè, secundum quid, & cum addito destruyente veram & propriam rationem divinitatis; quatenus idcirco Deus dicitur & est, quia à solo Patre productus est, & produci potuit, & vi suæ productionis excellenti quodam modo, ad quem aliæ res creatæ pertingere nequeunt, deitatem imprincipiatam & ingeneratam participat, estque illius absolutissima quædam effigies extima. Quod re ipsa nihil aliud est, quàm Filium eatenus dici & esse inferiorem & minorem Deum, quatenus vi suæ productionis creaturam omnium excellentissimam creatura est. Eusebius igitur ante & post Nicænam Synodum Arianum dogma propugnavit.

ARTICULUS IX.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Eusebius agnoscit Filium esse verè ac propriè Deum: nam v. g. lib. 1. de Eccl. Theolog. c. 8. sic loquitur: *Ecclesie unum Deum prædicat, & eundem esse docet Patrem & omnipotentem: Patrem quidem unius solius Christi; omnium autem Dominum, & conditorem, & Deum: ad eundem quoque modum Dei Filium unigenitum agnoscit eum, qui ante omnia sæcula de Patre fuit genitus... viventem verè Filium, cum Patre coexistentem, Deum de Deo, lumen de lumine, vitam de vita; inenarrabilibus... rationibus de Patre genitum, ad salutem universi procurandam: non similiter aliis subsistentem, nec vitam viventem cum illis per rem, qui ab eo sunt creati: solum de solo Patre genitum; ipsammet vitam viventem. Ergo, &c.*

R. n. ant. Cujus falsitas satis superque jam demonstrata est. Ad locum citatum **R.** minimè ex eo probari id, quod intenditur. Nam in eo Eusebius dicit, unum Deum ab Ecclesia prædicari, & unum illum Deum esse Patrem omnipotentem, qui omnium Dominus, & conditor, & Deus est; quibus verbis Filium à vera ratione divinitatis excludit; cum nomine, *omnium*, comprehendat etiam ipsam Filium. 2. Patrem esse solius Filii Patrem, quia Pater solum Filium per se immediatè produxit ad excellentissimam quandam sui similitudinem & imaginem; cætera verò omnia condidit per ipsum Filium, tanquam causa principalis per instrumentum.

3. Dicit quidem Filium à Patre genitum fuisse ante omnia sæcula, quia sæcula accendit rebus, quæ per Filium conditæ sunt: at non dicit genitum fuisse ab æterno; non enim ait Filium Patri coexistere, ut significet Filium esse Patri coæternum, sed ut significet Filium habere propriam hypostasim, & distinctam atque diversam ab hypostasi Patris.

4. Dicit Filium esse Deum de Deo, sed Deum inferiorem & minorem de Deo supremo & maximo; item esse lumen de lumine, sed lumen diversum & minus; item esse vitam de vita, sed vitam diversam, participatam, contingentem, & inferioris ordinis ac vita per essentiam.

O 4 5. Di.

5. Dicitur Filium non similiter talis subsistere, nec esse vitam viventem cum illis parem, qui ab ipso sunt creati, sed esse ipsammet vitam viventem, quia excellentioris naturæ, imò & superioris ordinis ad ea omnia, quæ per ipsum condita & creata sunt.

Quid plura? Hoc eodem loco Filium aperte relegat Eusebius ad puræ creaturæ conditionem, cum ait, *De Patre genitum ad salutem universis procurandam*. Quibus verbis aperte significat tam liberum fuisse Patri, Filium producere vel non producere, quam liberum ei fuit creaturas alias condere, vel non condere, earumque salutem procurare, vel non procurare. Sic itaque juxta Eusebium, Filius à Patre genitus est, ut potuerit non gigni; & ita sic Filius est, ut potuerit non esse. Et quia quod Pater libere produxit, liberè conservat, sic Filius est, juxta Eusebium, ut posset desinere esse, & annihilari. Juxta Eusebium igitur, Filius non verus Deus, sed vera creatura est. Vera enim creatura est illud omne ens, quod contingenter transivit à non esse ad esse, & quod consequenter tursus transire potest ab esse ad non esse.

Non mediocriter blasphematur in Filium Eusebius. Sic enim post verba citata statim prosequitur: *Erat Deo conveniens & congruum, qui super omnes est, qui ante omnia genita, ante sæcula omnia existebat, unigenitum hoc genimen producere, veluti quandam basim futurum, & fundamentum, & sustentaculum immobile eorum omnium, quæ erant in secundis producenda. Hanc ob causam Filium progenavit ante ea omnia, quæ producenda erant, tanquam lucis cujusdam radium, vitæ fontem, honorum thesaurum, &c.* Itaque, juxta Eusebium, Filii generatio, quod nomen hic Filio cum cæteris rebus conditis commune facit Eusebius; illud enim, *ante omnia genita*, sic exprimit; *αὐτὸς πρὸ πάντων γεννητὸς*; Filii, inquam, generatio nequidem ex hypothese mundi creandi necessaria fuit, sed solum conveniens & congrua: ita ut quamvis minus convenienter potuerit creari, & esse mundus, non producto, ac proinde non existente Filio, quem cum ait Eusebius non ex aliqua necessitate, sed ex mera, supposito divino mundi creandi decreto, congruentia à Deo Patre productum esse, aperte significat eum non nisi planè contingentem habere existentiam, quam puræ Patris benevolentia debeat, imò & quadantenus ipsimet rebus per ipsum velut instrumentum condendis; quandoquidem eum nunquam producturus fuisset Pater, ni decrevisset mundum condere, & ad mundum condendum eo velut adiutore & administratore, conveniens atque congruum judicasset. Quid amplius requiras, ut Filium puris creaturis adnumeret?

Dices, Eusebius lib. 5. Demonstr. Evang. c. 4. dicit, Filium adorari ut Deum. Quocirca, inquit, honore hunc (Filium) quoque ut Deum prosequi edocti sumus, quemadmodum, quæ nunc tractantur, prophetiæ declarant. R. juxta Eusebium, Filium honorari ut Deum, non quòd Deus sit verè & propriè, sed quòd sit imago Dei; vel si vis, honorari ut Deum, non propter se, quasi ipse verè & propriè Deus sit, sed propter Patrem, cujus est imago, & qui solus est verè & propriè Deus: sicut effigies Regis honoratur, non quòd Rex ipsa sit, sed quòd effigies sit illius, qui Rex est; vel, si vis, honoratur, non propter se, quasi ipsa Rex sit, sed propter hominem illum, qui Rex est, & cujus est effigies.

Unde, juxta eundem Eusebium, sicut, licet non solum Rex, sed etiam ejus effigies honoretur, non tamen honorantur duo, sed unus tantum honoratur, quia non sunt duo Reges, sed unus tantum, qui modò in se, modò in effigie tantum præsens est nobis, quique proinde modò in se, modò in effigie à nobis honoratur; ita, licet non solum Pater, sed etiam Filius adoretur ut Deus, non tamen adorantur duo, sed unus tantum adoratur, quia non sunt duo Dii, sed unus tantum est verè & propriè Deus, nempe Pater, qui modò in se, modò in Filio, tanquam in imagine, à nobis consideratur; & ita modò in se, modò in Filio, tanquam in imagine, à nobis adoratur.

Itaque, juxta Eusebium, sicut honoratio, quæ exhibetur effigiei Regis, respectiva est, & terminatur ad hominem, in quo solo residet majestas regia, propter quam per se honoratam honoratur Regis effigies; ita adoratio, quæ exhibetur Filio ut Deo, relativa est, & terminatur ad Patrem, qui solus possidet divinitatem, propter quam per se adoratam adoratur Filius, qui Patris, adeoque & ipsius divinitatis imago est. Unde, juxta eundem, quantumvis Filius adoratur, & adorari debeat ut Deus, pura creatura est; cum hæc adoratio sit tantum respectiva: neque magis verè & propriè Deus est, quia adorandus est ut Deus propter divinitatem patris, cujus imago est, quam verè & propriè Rex est Regis effigies, quia honoranda est propter regiam majestatem hominis, cujus est effigies.

Sed audiamus illum: sic enim post verba citata immediate prosequitur: *Ut enim alicujus Regis imago veneratione affici solet propter illum, cujus lineamenta expressa & similitudinem refert cæterum: quamvis & imago Regis, & ipse Rex honore afficiatur, unus tamen erit, qui honoretur, non duo: non enim duo Reges, unus, primus & verus, alter, qui ipsa imagine sit expressus; sed unus in utroque non modo intelligitur, verum etiam nominatur atque honoratur* (sic sane unigenitus quoque Filius, cum solus sit imago Dei invisibilis, merito propter eum, cujus fert similitudinem, & imago appellatur Dei invisibilis, & ab ipso Patre efficitur. Nota obiter hanc vocem, efficitur. Græcum habet, *δευσιεται*, hoc est, fit imago & simulacrum Dei, & idcirco adorandus ut Deus modo explicato, hoc est, adoratione respectiva. Eusebius igitur tantam Patrem inter & Filium, quantam Regem inter & ejus effigiem, quoad substantiam, diversitatem constituit.

Dices, Eusebius verbis proximè subsequenter expressè dicit Filium esse naturam Deum, & naturam unigenitum Dei Filium; cum aliæ creature rationales, quæ per ipsum conditæ sunt, non possint esse Filii Dei, nisi per adoptionem illis accidentariam & adventitiam: unde divinæ appellationis honor illis accidentarius est & adventitius, atque ita & eo carere possunt, & eis non nisi improprie attribuitur. Quippe qui (Filius) tali existat & natura & essentia, indeque ex quo primum extitit, non acquisitionem, sed naturalem Patris imaginem referat. Quare idem natura Deus, & idem unigenitus Filius existit, non autem ut illi, qui extrinsecus assumuntur, adoptati, quique adventitium divinæ appellationis honorem possident.

R. verba relata, si decerpantur ex textu Eusebii, & sumantur in sensu proprio & obvio, catholicam veritatem exprimere, & veram divinitatem atque filiationem Filio attribuire: at in sensu Eusebii, & relate ad ejus mentem, blasphemum & Arianum habere sensum. Itaque Eusebius nihil aliud vult, quam Filium non eodem modo Filium Dei & Deum esse, quo possunt esse aliæ creature rationales, per ipsum conditæ; quia non per extrinsecam assumptionem, & adoptionem, productioni rei, ejusque substantiæ superadditam & adventitiam, sicut illæ, sed vi productionis suæ, quæ est à solo Patre, & per propriam substantiam, exquisita quædam effigies Dei est, & consequenter Filius Dei est, & Deus aliquo sensu, quo nulla alia rationalis creatura, per ipsum condita, Filius Dei & Deus esse potest. Unde nulla alia, præter ipsum, creatura adoratur, aut adorari potest ut Deus.

Juxta Eusebium, Filius non adoptione, sed natura Filius Dei, & Deus est, non quia ejusdem est naturæ seu substantiæ cum Patre; sicut filius in humanis non adoptione, sed natura filius hominis est, & homo, quia ejusdem est cum patre naturæ seu substantiæ; sed quia per naturam suam, quantumlibet à patris substantia distinctam & diverfam, est tamen excellentissima quædam Patris expressio. Unde, juxta Eusebium, Filius non adoptione, sed natura Filius Dei & Deus est eo modo, quo creatura, à solo Patre producta, & producibilis, Filius Dei & Deus esse potest.

potest. Juxta Eusebium, Filius natura quidem, non adoptione, Filius Dei & Deus est, sed secundum quid, & cum addito removeniente veram rationem divinitatis, repræsentativè scilicet, & ut ita loquar, imaginativè: sicut effigies Regis v. g. natura Rex est repræsentativè, imaginativè & appellativè.

Dices. Eusebius ibidem sic loquitur: Totum hoc sane causa erit, cur ipse quoque sit Deus, quod solus sit natura Dei Filius, & unigenitus appelletur, & quod usquequaque conservet ejus, qui solus est Deus, animam, & vivam, & intelligentem imaginem, & in omnibus ipsi Patri assimilata, & eam, que Dei ipsius substantia similitudinem præ se ferat. Hac ergo de causa ipsum quoque, tanquam eum, qui solus Filius, & solus Dei imago sit, & ingenti ac principio carentis Patris essentia, virtutes secundum exemplum assimilationis indutus, & ab hominum artificiosissimo & scientissimo viæ designatore & auctore Patre ad amissum, & ad certam, exquisitamque assimilationem expressus, Deum merito divina appellant oracula.

R. Eusebium tot tamque magnificis verbis, quibus lectorum mentem perstringere nititur, non aliud tribuere Filio, quam excellentissimam quandam perfectionem & virtutum divinarum participationem, vi cuius, Patris, quem solum verè & propriè Deum esse, constanter asserit Eusebius, substantiæ exquisitissima est imago, animata quidem, vivens, & intelligens, sed exima, & quasi superficialia, atque diversæ omnino substantiæ à substantia, cuius est imago, & qua partibus infinitis minor est. Unde Filius, juxta Eusebium, Deus est, non quia substantiam habet divinam, sed quia substantiæ divinæ excellentissima quædam effigies est; & Filius est Patris, non quia Patris habet substantiam, sed quia paternæ substantiæ absolutissimam quandam præ se fert similitudinem, Quod est Filium non esse nisi repræsentativè, & quasi superficialiè Filium Dei, & Deum.

Dices. Imò Eusebius ibidem asserit unam esse divinitatem in Patre & Filio. R. Eusebius dicit unam esse divinitatem in Patre & Filio, sed non dicit esse eodem modo in utroque: asserit enim esse in Patre per identitatem, in Filio verò per similitudinem tantum & repræsentationem: sicut una est majestas regia in Rege, & ejus effigies, in Rege quidem subjectivè, in effigie verò repræsentativè, & quasi suppositivè, quatenus effigies Regis supponens pro Rege, supponit quoque pro regia majestate, quæ in eo residet; sicut etiam una figura est in homine, & in speculo ipsum repræsentante: in homine quidem, ut subjecto cuius est, & à quo possideretur realiter; in speculo vero, ut illum depingente, & oculis exhibente; vel si vis, in quo non est, sed tantum cernitur. Unde sic argumentor breviter, Filius eo modo Deus est, quo divinitatem habet. Sed juxta Eusebium non habet divinitatem, nisi repræsentativè, & quasi superficialiè. Ergo, &c.

Eusebius igitur censet Filium non magis propriè Deum esse, quam effigies Rex est, aut quam figura hominis, in speculo expressa, homo est. Item juxta eundem, sicut unus est verus Rex, qui in sua effigie intelligitur, nominatur, & honoratur; & sicut unus verus est homo, qui in se existit, & in imagine, expressa in speculo, cernitur; ita unicus verus est Deus, nempe Pater, qui per se ipsum sine principio, & sine generatione subsistit, per Filium autem consideratur tanquam per speculum & imaginem: quamvis hic Filius, quia speculum est & imago, in qua Pater consideratur, Deus quoque nominetur, & re ipsa sit aliquo sensu, quo nulla alia res creata Deus esse & nominari potest.

Addit Eusebius, Filium non esse Deum jure suo, sed quasi precariò, & ex pura liberalitate Patris. Qui autem hoc tantum modo Deus est, non nisi impropiè Deus est: precaria enim & emendicata divinitas non potest esse nisi divinitas participata, seu participatio veræ divinitatis, quæ participatio non potest non esse aliquid creatum. Cum igitur, secundum Eusebium, solus Pater sit Deus jure suo; secundum Euse-

sebius, solus Pater verè & propriè Deus est. Superest itaque, juxta eundem, ut Filius sit pura creatura.

Porro verba Eusebii sunt hæc: Ipsum quoque... Filium Deum merito divina appellant oracula, ut una cum ceteris creaturis ad hanc quoque appellationis dignitatem à Patre liberaliter provectus sit, eamque acceperit quasi precariò, non autem ex proprio jure possidendam habuerit. Namque ille quidem dat, hic verò accipit. Itaque suo jure unus ille est Deus, qui non ab altero accepit, ac proinde solus verus Deus. Hic autem à Patre habet, ut Deus sit, non quidem simpliciter, sed cum addito destruyente, tanquam Dei imago: utpote cum una in ambobus, juxta exemplum, divinitas intelligatur, in uno scilicet per identitatem, & in altero per imitationem & expressionem tantum; ita ut unus tantum sit Deus propriè, nempe Pater, qui per se ipsum sine principio, & sine generatione existat: per Filium autem, tanquam per speculum & imaginem consideretur.

Obi. 2. Lib. 1. contra Marcellum c. 9. reprehendit eos, qui ausi sunt Filium nominare creaturam, ipsumque dicere è non ente productum. Atque ideò, inquit, reprehendi nec immerito debent ii, qui ausi sunt illum creaturam nominare, ipsumque dicere è non ente, quemadmodum & ceteræ producuntur creaturæ, progeneratum. Nam qui, queso, ita esse potest Filius? qui Dei unigenitus Filius, si eandem cum reliquis creaturis naturam sortiatur? hoc enim pacto ipsorum potius esset frater, quam Filius Dei... Quisquis igitur post hæc testimonia progenitum illum de non entibus, & ex non ente productam affirmaverit creaturam, istum Filium; nomen ei nudum tantummodo largiri deprehenditur, re vera autem Filium esse, pernegare. Nam qui de non existentibus generatus est, is certe Filius Dei esse revera nequit: non magis, quam quidvis aliud creatum.

Et cap. sequenti sic prosequitur: Qui secundum veritatem Dei Filius est, de illo, hoc est, de Patre genitus, quid mirum si & dilectus audiat & Patris sui unigenitus, ob quam ipsam causam & Deus fuerit? De Deo siquidem quid aliud gigni possit, quam quod ipsi per omnia sit simillimum? Condit equidem civitatem Rex: non autem gignit civitatem. Gignere verò Filium, non condere dicitur: artifex etiam constructor, nequaquam verò pater ejus dici debet, quod construxit; qui filii de se generati conditor non appellatur. Ad eundem modum universorum Deus, Filii sui Pater, mundi conditor, optimo jure & constructor appellatur.

R. Hæc, quæ dicit his locis Eusebius, videlicet Filium non esse creaturam, nec de non entibus productum esse; & si creatura, aut de non entibus productus dicatur, non nisi nomine tenus Filium dici, & secundum veritatem Dei Filium esse; & à Patre genitum esse, non conditum; & quia à Patre genitus est, esse Deum; & Patri per omnia simillimum esse; & Patrem mundi conditorem, Filii verò Patrem; sicut Rex civitatis conditor est, non pater, filii verò pater, non conditor; hæc, inquam, omnia, si sincerè proferantur, & in sensu proprio, catholicum dogma exprimunt, & cum omnisio convertuntur. Unde propter illa dici posset Eusebius ad saniores mentem rediisse post Nicænam Synodum, si nihil obstaret aliunde.

At obstat 1. quod ait lib. 1. contra Marcellum c. 1. Apostolum dicentem Gal. c. 3. Lex... per angelos ordinata in manu mediatoris. Mediator autem unus non est mediator: at Deus unus est; nomine Mediatoris intelligere Filium ipsum, qui in ferenda lege Moisaica, Deum inter & Angelos medius steterit. Ex quibus probare intendit ipse Eusebius, Filium neque Angelum esse, neque Deum illum, qui super omnia, proindeque verè & propriè Deus est. Neque certè, inquit, natura rei patitur mediatorem de unoquoque definiti. Ideò non est unus alicujus iste (Filius), sed medius necessario inter duos, ab utroque diversus, quorum statuitur mediator. Non est ergo existimandum, hunc (Filium) esse Deum illum, qui est super omnia

via Deus; nedum de numero Angelorum aliquem: sed medium utrorumque & mediatorem. Quippe cum inter Patrem suum & Angelos intercedat medius.

Obstat 2. quod dicit lib. 1. de Eccles. Theol. c. 11. non duos esse Deos, sed unum: *illum nimirum, qui solus principio caret; qui ingenuus; qui propriam a se possidet divinitatem; qui ipsi insuper Filio existendi causam, & taliter existendi dedit... quam ob causam nostrum ille (Filius) Deum esse docet Patrem, atque suum Deum, ubi loquitur: Vado ad Patrem meum, & Patrem vestrum; Deum meum, & Deum vestrum.* Et inferius: Non duos esse Deos, sed unum, nempe illum solum, qui nullum se superiorem habet; cui nullus alius causam subsistendi contulit; qui, ut suum peculium quoddam, deitatem inprincipiatam & ingeneratam cum monarchica potestate suprema possidens, Filium participem fecit suae vitae & divinitatis.

Eusebius igitur post Nicenam Synodum idem plane sentit, quod ante, de Patre & Filio. 1. Scilicet, solum Patrem esse Deum supremum, Deum super omnia, adeoque solum Patrem esse propriè ac simpliciter Deum: Deus enim verè & propriè est ens, quo nihil melius esse vel cogitari potest, & consequenter ens supremum & super omnia, ens monarchicam potestatem supremam possidens, cui proinde cetera omnia tanquam Domino subiaciuntur. Unde juxta Eusebium consequenter loquentem, Filius Patrem suum esse Deum constituitur, adeoque & suum Dominum: quorum enim Pater Deus est, eorundem est Dominus; nec noster Dominus est, nisi quia noster est Deus.

2. Et ita Filium non esse, nisi Deum inferiorem & minorem, Deum secundum quid, & cum addito veram & propriam deitatis rationem removente; Deum, ut ipse Eusebius loquitur, tanquam imaginem Dei, hoc est, Deum repræsentativè, quatenus Pater in tam excellenti gradu cum vitæ ac divinitatis lux participem fecit, ut in eo cerni possit, tanquam in speculo ipsum integrè & perfectè, licet superficialitè tantum, exprimente; vel, si vis, tanquam in tabella depicta, aut statua, ipsum ad amissum referente. Non ergo post Nicenam Synodum respuit Eusebius; imò verò deterior evasit: nam lib. 7. Præpar. Evang. c. 15. dixerat Spiritum sanctum esse Deum, & lib. 3. de Eccl. Theol. c. 6. negat. *Spiritus, inquit, Paracletus, neque Deus, neque Filius. Quoniam non de Patre, perinde atque Filius, genitum accepit, & unus ex eorum consensu est, qui per Filium condebantur.* Unde superius eodem capite Spiritum sanctum ad creaturas relegat. *Solus autem Filius, inquit, paternam deitatem honoratus, operatus fuerit, & produxerit subsistentiam creatura omnia, visibilia, invisibilia, atque adeo ipsum quoque Spiritum Paracletum.*

Redeo itaque ad ea, quæ hic pro Eusebio objiciuntur, & dico ab eo non in bono sensu & sincerè, sed veteratorie prolata esse. 1. Igitur reprehendit eos, qui dicunt Filium esse creaturam, quia nomine creaturæ vult ea tantum intelligi, quæ per ipsum Filium condita sunt, ut Angelos, hominem, &c. imò, ut ipse vult, Spiritum sanctum, quæque per Filium neque evecta sunt, neque evehi potuerunt ad eum perfectionis & excellentiæ gradum, ad quem ipse evectus est a Patre, & vi cuius est absolutissima quædam Patris imago, adeoque & Deus, tanquam imago Dei: vel, si vis, Eusebius reprehendebat eos, qui Filium creaturam esse dicebant simpliciter, & sine addito; quia sentiebat eum non esse creaturam, similem aliis creaturis; quia sentiebat eum esse creaturam Patris, nihil habentem commune cum aliis rebus per ipsum conditis, sed illis per omnia excellentem, nisi quod tam contingenter existeret, quam illa existunt. Eusebium postea imitatus Valens in Ariminensi Synodo exclamavit: *Si quis dixerit creaturam Filium Dei, ut sunt cetera creatura, anathema sit.*

2. Reprehendit eos, qui dicunt Filium non esse productum, sicut & cetera producuntur creaturæ;

non quia putat Filium esse de substantia Patris, & ita unam esse Filii & Patris substantiam; sed quia si Filius productus esset non ente, sicut & cetera creaturæ producuntur; cum cetera creaturæ non sint ex Patre, sed per Filium, Filius non esset ex Patre, & sic nec esset, nec posset esse Filii natura, seu vi productionis sui, sed solum esse posset per adoptionem, & extrinsecam assumptionem, ut cum ipso Eusebio loquar, quomodo aliæ creaturæ intelligentes, per ipsum conditæ, possunt esse filii Dei, & ita adventitium divinæ appellationis honorem possidere. Hoc sensu, qui Eusebii est, Valens in Ariminensi Synodo dixit: *Si quis dixerit de nullis extantibus Filium, & non de Deo Patre, anathema sit.* Sed ad aliam solutionem.

A pud Hieron. 1016.

Nota. Eusebius per illud, esse de non ente, esse de nullis extantibus, idem intelligebat, ac per istud, esse ex nihilo causæ efficientis & producentis. Unde non solum de Filio, sed etiam de cæteris, per Filium conditis, negabat, quod essent de non ente, quod essent de nullis extantibus, quia repugnat aliquid, cuius scilicet essentia non sit actu existere, esse sine principio ipsum producente. Filius itaque, juxta Eusebium, nec est, nec esse potest de non ente, qui nec est, nec esse potest, nisi producatur à Patre. Item aliæ res creatæ non sunt, nec esse possunt de non ente, quia nec sunt, nec esse possunt, nisi saltem à Filio producantur. Filius non est de nullis extantibus, qui à Patre producitur. Item aliæ res creatæ non sunt de nullis extantibus, quia producuntur à Filio.

Audiamus Eusebium lib. 4. Demonstr. Evang. c. 1. ubi dicit Patrem, *quasi materiam quandam, atque essentiam generationis constitutionisque universi, suum consilium, semperque potentiam prætulisse, ut nulla iam ratione dici possit, de nihilo esse quicquam eorum, quæ sunt; neque enim esse quidpiam potest ex eo, quod ipsum non sit.* Quomodo enim id, quod non est, alteri, ne sit, causa erit? Juxta Eusebium, de nihilo, seu de non ente nihil esse potest, quia quod non est, non potest esse causa efficiens. Ergo esse de non ente, seu de non extantibus, Eusebio idem est, ac accipere esse ab eo, quod non est, seu produci à causa non existente. Negabat igitur Filium esse de non extantibus, non quia volebat esse de Patris substantia, ipsum constituyente per identitatem cum proprietate relativa filiationis, sed solum quia volebat eum productum à Patre præexistente: sicut negabat alias creaturas esse de non extantibus, non quia volebat eas esse de substantia Filii, ipsas componente, sed solum quia volebat eas produci præexistente Filio.

Ex his advertet, Eusebium non contradicere Ario, affirmanti Filium esse de non extantibus: Arius enim cum anathematizantibus eum Catholicis, per, *esse de non extantibus*, idem intelligebat, ac per, non esse ex aliquo subjecto, vel quasi subjecto existente, & componente, vel constituyente. Nam Arius inter & Catholicos quæsitio esse non potuit, utrum Filius productus esset à principio non existente, sed utrum Filius productus esset de substantia Patris, ipsum constituyente: neque Arius adeò insanus fuit, ut Filium assereret à principio non existente; sed asserendo Filium esse de non extantibus, solum negabat eum esse de substantia Patris, & consequenter, unam esse Patris & Filii substantiam. Arius igitur, asserendo Filium de non extantibus, solum negabat ipsum constitui in suo esse per ipsammet Patris essentiam. Eusebius verò, negando Filium esse de non extantibus, solum asserbat Filium productum esse à Patre præexistente. Ariani autem postea, quod notandum est, aliquando cum Ario dixerunt Filium esse de non ente, cum id impune potuerunt; aliquando cum Eusebio negarunt Filium esse de non ente, cum illudendum erat Catholicis; & hoc fecerunt sine hæresis suæ dispendio.

3. Eusebius dicit Filium secundum veritatem esse Filium Dei, non quia eandem cum Deo naturam habet, sed quia à Patre productus est ad eximiam quandam naturæ divinæ similitudinem.

4. Dicit Patrem esse mundi conditorem, Filii vero Patrem, non quia substantia Patris diversa est à mundi substantia, & eadem cum substantia Filii; sed quia, 1. Pater Filium per se, mundum vero per Filium produxit. 2. Mundus specialissimam illam non præfert Patris similitudinem, quam præfert Filius.

5. Denique, etiam si loco citato Eusebius Filium Patri per omnia simillimum diceret, ut placet Latino Interpreti, adhuc intelligendus esset de extrema & superficiali similitudine omnium perfectionum divinarum, quæ similitudo non tollit, sed potius infert diversitatem substantiarum, quarum una est similitudo seu effigies alterius. Sed addo Eusebium hic minimè dicere Filium Patri per omnia simillimum: nam Græcum habet, *ὁμοιωτάτῳ*, quod non significat, per omnia simillimum, sed, assimilatum; ad rei alicujus similitudinem expressum, effectum, ut est figura, effigies, simulacrum. Unde *ὁμοιωτάτῳ*, idem significant, ac similitudo, figura, effigies, simulacrum; & qui rerum simulacra effingit, græcè dicitur *ὁμοιωτής*. Ex quibus manifestum est Eusebium nihil aliud velle, quam Filium esse Patris imaginem, effigiem, vel simulacrum quoddam, vivens, intelligens, per se existens, & diversæ planè substantiæ à substantia divina, cujus tamen perfectiones omnes modo quodam excellentissimo exprimit, & repræsentat.

Obi, 3. Eusebius in Nicæno Concilio subscripsit Symbolo, in quo Filius Patri consubstantialis dicitur. R. 1. Invitum subscripsisse, & quia sibi malè mettebat ab Imperatore, quem videbat ex animo amplecti, ut par erat, pluralitatis judicium. Itaque aulicus homo, qui antea, ne causa fidei mutilaretur, demoni sacrificaverat, ut sacrificatorum se promiserat; tunc, ne gratiam Imperatoris amitteret, & exilio mulcetur, Symbolum subscripsit, & specie tenus in Consubstantialia consensit. Dico, specie tenus, Nam R. 2. illum consensisse in Consubstantialia, non in proprio sensu, sed in alieno sumptum.

Patet ex ejus ad Cæsarienses suos epistola, in qua refert varios sensus, juxta quos ipse testatur se subscripsisse, & quorum nullus est genuinus vocis sensus, quem Synodus amplexa est. Sensus enim illi, secundum quos subscripsisse se affirmat, sunt, 1. Quod Filius quidem sit ex Patre, sed non tanquam pars ipsius Patris. 2. Quod non sit factura his, quæ per ipsum facta sunt, similis; sed longè præstantioris, quam reliquæ creature, sit substantia. 3. Quod hoc, Consubstantialia esse Patri, nihil aliud significet, quam Filium Deum nullam cum creaturis, ab ipso factis, similitudinem habere; sed solius Patris, à quo genitus est, per omnia similem esse, nec ex alia quadam hypostasi, aut substantia, sed ex Patre esse, hoc est, ut intelligit, à Patre productum esse.

His autem sensibus, in quibus tantum à Patribus Concilii Consubstantialia intellectum esse, mentitur, tam apertè ostendit se Arianum, ut in hoc probando, superfluum sit hæc. Nec difficultatem aliquam parere possunt hæ voces, *per omnia similem*, quia ex antecedentibus manifestum est, Eusebium illas non accipere in sensu obvio, nec alio sensu eas de Filio dicere, quam dici possunt de effigie, vel statua aliqua, hominis alicujus externam speciem integre & perfectè præferente.

Potè dixi Eusebium mentiri: nam, ut testatur S. Athanasius, qui testis oculatus fuit, Consubstantialia à Nicænis Patribus adhibitum est, ad significandum Filium esse genuinum Patris fœtum, adeoque esse de substantia Patris, ipsum scilicet intrinsecè per identitatem constituentem cum proprietate relativa filiationis: ita ut Pater, gignendo Filium, suam ei substantiam, non quidem per divisionem, vel abscissionem, vel qualemcumque aliam mutationem, ut contingit in generationibus corporeis; sed eo modo, quo substantia spiritalis, indivisibilis, inalterabilis communicari potest, communicet, adeoque

communicet totam, absque ulla sui passione, vel alteratione, ac proinde Filius per generationem à Patre accipiat totum quod est, præter esse Patrem. Unde Filius vi natiuitatis suæ, est unus cum Patre verus & super omnia Deus, unum rerum omnium conditarum principium.

Se non Symbolum modò, sed etiam anathematissimum subscripsisse, refert Eusebius in eadem epistola; ubi subscriptionis suæ rationem reddens, Symplicianam suam prodit. Nam dicit se damnas, 1. Illud, *de non extantibus factus est*, quia hic modus loquendi novus erat, nec usuratus, nec in sacris litteris contentus. 2. Illud, *fuit aliquando tempus, cum non esset*, tum propter rationes allatas, tum quia priusquam actu gigneretur, potentia erat in Patre, ingenua quadam ratione: cum Pater semper sit Pater (saltem potentia) Rex item semper, atque servator; & omnia sit potentia, semperque eodem modo ac similiter se habeat. Quam rationem absurdissimam non veretur acceptam referre Imperatori. 3. Illud, *priusquam gigneretur, non erat*; cujus hanc subijcit rationem, eo quod apud omnes in concessio sit, illum esse Filium Dei ante corporalem natiuitatem, hoc est, antequam ex Maria Virgine homo nasceretur.

ARTICULUS X.

Utrum de divinitate Verbi rectè senserint Episcopi Omæusiani, quos Semi-arianorum nomine notat S. Epiphanius.

RESPONSIO.

DE divinitate Verbi catholicè senserunt Omæusiani Episcopi, ut Basilius Ancyranus, Sylvanus Tarcensis, Eleusius Cyzicenus, Georgius Laodiceus, Eustathius Sebastenus, & alii quàm plurimi ejusdem factionis Episcopi.

§. I.

Prob. Resp. Ex formula Antiochena, in encaniis edita, quam, sicut & Philippopolitanam, primamque Sirmienlem, ut suam agnoscunt Basilius Ancyranus, & alii Episcopi Omæusiani, in Synodica epistola Ancyranæ Concilii, ab eis contra Eudoxium, & secundæ Sirmienensis formulæ Authores celebrati.

In illa autem Antiochena formula sic loquuntur: *Credimus in unum Deum Patrem . . . & in unum Dominum Jesum Christum, Filium ipsius unigenitum, Deum per quem omnia, qui generatus est ex Patre, Deum de Deo, totum ex toto, unum ex uno, perfectum de perfecto, regem de rege, dominum de domino, verbum, sapientiam, vitam, lumen verum, vitam veram, immutabilem & inalterabilem deitatis, substantiam, voluntatis, potentiam, & gloria Patris absque omni dissimilitudine imaginem*. Quæ verba, si in proprio & germano sensu accipiantur, uti accipi debent, cum nulla sit ratio, ea sinistrè interpretandi, & in alienum sensum detorquendi, consentitur Filium esse verè & propriè Deum, deitate, substantia, potestate, & gloria Patri parem.

Sed audiamus S. Hilarium verba laudata interpretantem loco citato. *Omnis superior sermo, inquit, in nullo Patrem & Filium essentie ac naturæ diversitate discrevit. Ubi enim dicitur, Deum de Deo, totum ex toto, non ambigitur totum Deum ex toto Deo natum. Nam & Dei de Deo natura non differt; & totus ex toto in iis est ipse, quibus Pater est. Unus ex uno, passiones humani partus & conceptionis excludit; ut dum unus ex uno est, non aliunde, nec diversus, aut alius sit (hoc est, alterius naturæ) qui est unus ex uno, perfectus à perfecto. Non differt præter originis causam ab innascibilitate natiuitas; cum perfectio utriusque non differat. Rex de Rege. Non admittit uno atque eodem nomine potestas connumerata dissimilitudinem potestatis. Dominum*

Apud Epiph.
hæc 7.

Apud Athan.
l. de Syn.

Apud Hilari.
lib. de Syn.